

HET VREDESPALEIS.

door NANNIE VAN WEHL. ¹⁾

Aan het begin van den Scheveningschen weg, even voorbij de Anna Paulownastraat en aan die zijde van den weg, op een gedeelte van het buitengoed Zorgvlied, rijst het gebouw dat het Paleis van den Vrede zal worden. Slechts deskundigen hebben totnogtoe het gebouw kunnen bezichtigen, maar, dat het groot en machtig, heerlijk en prachtig zal worden, dat zien wij leeken toch ook, door de openstaande deuren van de omheining heen.

We kennen allen Zorgvlied, niet waar? Nog niet lang geleden behoorde 't aan de Groothertogin van Saxe-Weimar, tante der Koningin, Prinses der Nederlanden. En heel vroeger — wie noemt niet Cats onder de vroegere bezitters van Zorgvlied?

Een eindje den Scheveningschen weg op mondt het speciale „laantje van Vader Cats" uit tegen het hek, dat Zorgvlied van den Lagen Ouden Weg scheidt. Tot zooverre ongeveer strekt zich het grondgebied van het Vredespaleis uit, een stuk stille tuin vol hoog geboomte. De Staat der Nederlanden schonk dit gedeelte van Zorgvlied aan de Carnegie stichting, na het voor f 700 000 gekocht te hebben van de eigenaren.

Een poosje geleden heb ik prachtige „brieven over Bouwkunst" gelezen in de Nieuwe Rotterdammer. Ze waren van de hand van den bekenden architect Kromhout. Ik heb ervan genoten en hoop, dat Kromhout er mee zal blijven doorgaan.

Een enkele opmerking, aangaande wat hij schreef over „den toren van 't Vredespaleis", moet me van 't hart. Ziet, hij schreef in extase over de geweldige, stompe, massale kerktorens van Holland en Belgie. Hij zag ze als een symbool van 't Geloof, dat naar boven wees.

Toen zocht hij, den Haag naderend met den electrischen trein, uit de vele torenspitsjes, die oprezen boven de residentie, het spitsje van den toren van 't Vredespaleis. En hij schrijft: „Ik durf het bijna niet te zeggen: *dat is de toren van het Vredespaleis!*"

En dan iets verder:

„Men zou, dit spitsje ziende, kunnen concludeeren, dat in de middeleeuwen het geloof, dat onze torens en kerken voortbracht, ook grooter was dan in onze eeuw het geloof in de zegeningen der arbitrage-idee."

Wel — Kromhout spreekt van den toren, van 't spitsje — doch het gebouw? Het gebouw? Is dat dan niet veel machtiger dan welke kerk ook in ons land?

Dus, indien ik dan voortborduurt op 't thema van Kromhout, die 't Geloof als bouwmeester zag der massale torens, dan zie ik het Geloof òók als bouwmeester van dit grootsche Paleis, en ik vind het zoo heel, heel logisch, dat men thans zijn geloof neerlegt in een reusachtig gebouw, en vroeger er uitdrukking aan gaf in

¹⁾ Bouwkundige gegevens ontleend aan de rede van den ingenieur-architect Van der Steur, gehouden tot de Vereeniging van Luiksche ingenieurs, die het Vredespaleis kwamen bezoeken.

een massalen toren, die naar den Hemel wees „vanwaar toch geen hulpe kwam.”

Vroeger — dan lag de menigte geknield in de kerken, onder den schut der hooge torens. — En hier baden de angstige harten, bij de vrienden — en daar baden de angstige harten, bij de vijanden. En Woutertje Pieterse vraagt: „Hoe redt God zich uit al dat gebid?”

Thans — is men op weg om zichzelf te helpen, 't geen wellicht ook de beste weg is, om door God geholpen te worden. En het geloof aan de arbitrage-idee heeft dat prachtgebouw daar neergezet in het Park Zorgvlied, en 't geloof aan de arbitrage-idee heeft den grond geschonken, en den stillen tuin vol opgaand boomte, en het geloof aan de arbitrage-idee zal straks het Paleis meubelen en sieren.

Is het thans niet „een volk, dat steenen aandraagt, zooals eens bij de oude torens”. — 't is de gansche wereld, 't zijn de Rijken, die aandragen, wat zij aan kostbaars bezitten, die het aandragen voor den bouw en de versiering van het Paleis van den Vrede.

Laten we thans in korte trekken de geschiedenis verhalen, die het rijzende gebouw reeds achter zich heeft.

In 1898 had de eerste Vredesconferentie plaats. Bijeengeroepen op initiatief van Nicolaas II, Czaar aller Russen, koos zij als verblijfplaats „het schoonste vlek van Europa,” ons lief Den Haag. Misschien herinnert men zich nog een fotografie van die eerste Vredesconferentie, de deelnemers vergaderd op de trappen van het Huis ten Bosch, de vroegere Oranjezaal.

Het gewichtigste besluit, op deze Conferentie genomen, was de stichting van een Permanent Hof van Arbitrage. Het werd gevestigd in een der patriciërswohnungen aan de Prinsegracht in den Haag, en 't huis zelf benevens zijn vertrekken is vele malen door de fotografie in tijdschriften en brochures vereeuwigd.

Toen deze stichting een feit was, kwam een schitterende gedachte op in het brein van Andrew Carnegie, den staalkoning, „die arm begeert te sterven.” Hij schonk de Nederlandsche Regeering een som geld, die zij zou besteden aan het aankopen en inrichten van een Bibliotheek voor het Permanent Hof van Arbitrage.

Carnegie riep twee mannen tot zich, om tot de uitvoering van zijn plan over te gaan. De een was als Amerikaansch afgevaardigde in Den Haag tegenwoordig geweest bij de Eerste Vredesconferentie, de andere was de Gezant der Nederlanden te Washington. En gedurende, wellicht tengevolge dezer besprekingen, breidde Carnegie zijn plan nog uit: hij gaf een kapitaal, teneinde het Permanente Hof van Arbitrage niet alleen een Bibliotheek te verschaffen, maar ook een waardig verblijf. Dat kapitaal gaf hij over in handen van den Staat der Nederlanden, met duidelijke uiteenzetting van zijn bedoelingen. Hier hebben we dus de Carnegie-Stichting, waar de dagbladen het steeds zoo druk over hebben. Het kapitaal was groot 1500 000 dollars.

De Nederlandsche Regeering moest zich belasten met de benoeming van een Administratief Comité en van een Raad van Beheer der Carnegie-Stichting. 7 October 1903

werd op het prachtige kasteel Skibo van den staalkoning de akte gepasseerd, waarbij Carnegie de beschikking over de anderhalf miljoen dollars aan den Staat der Nederlanden overgaf.

Ik zal u niet alle de Comité's met hun leden opsommen, die de Regeering benoemde, om de plannen van Carnegie ten uitvoer te brengen. Laat ik u slechts één naam geven, dien van den President van den Raad van Beheer der Carnegie-Stichting, Jhr. van Karnebeek. Aan den Raad van Beheer en aan diens President is 't te danken, dat het Vredespaleis er toch nog komt, ondanks al de moeilijkheden, die er te overwinnen waren.

Het eerste werk van den Raad van Beheer was 't zoeken naar een geschikte plaats voor het Vredespaleis.

Me dunkt, ze hebben een prachtplaats gevonden. Buiten de stad, in de stilte van 't hooge hout, en toch weer zoo heel dicht bij het centrum, zoo heel makkelijk te bereiken, 't zij te voet, per tram, per auto of rijtuig.

Hij, wiens geestige kop ons scherp en onderzoekend aanziet, als we komen uit de stilte der bosschen, hij, die den Ouden Weg aanlegde door het barre duinzand, Constantijn Huyghens — och, mocht hij 't weten, welke beteekenis zijn Oude Weg zal krijgen voor heel de wereld!

Den grond had men nu — thans kwam het bouwplan aan de beurt. 15 Augustus 1905 werd een prijsvraag uitgeschreven en het programma ervan werd door de heele wereld heen verzonden.

Uit 216 antwoorden kreeg Cordonnier, uit Rijssel, den eersten prijs. De Raad van Beheer der C.-S. droeg toen de uitvoering van den bouw op aan dezen prijsgekroonde, onder voorwaarde, dat hij zich met een Hollandsch architect zou verbinden, een architect, dien hij zelf kon kiezen, maar welke keuze toch weer door den Raad van Beheer moest worden goedgekeurd. Cordonnier koos Van der Steur uit Haarlem, en deze zegt in zijn rede tot de Luiksche ingenieurs: „Je tiens à dire, que je regarde comme un insigne honneur que c'est moi qu'on ait choisi.”

Om den loop van zaken te bespoedigen werden nog Knuttel en Muysken, beide architecten, bij den bouw benoemd.

In het begin van 1907 zette men zich aan het werk. Het „Bouwureau van het Vredespaleis” werd gevestigd in de vroegere woning van den intendant van Zorgvlied, vlak op 't hoekje van den Scheveningschen Weg. Later is dat Bouwureau overgebracht naar Buitenrust, dicht bij den Tol, het landhuis, dat in Den Haag, misschien alleen bij de oude, echte Hagenaars, zijn historischen naam nog draagt van „Bultenpaleis.”

Het eerste werk van dit Bouwureau was: — het plan van Cordonnier geheel om te werken, zoodat het gebouw, dat nu opgetrokken wordt, een geheel ander is dan dat, wat Cordonnier aanvankelijk teekende.

Thans zijn verblijfplaats voor het Permanent Hof en Bibliotheek tot één gebouw vereenigd, en in vier vleugels neergezet rondom een binnenplaats.

Langs den voorgevel ligt de Salle des Pas perdue,

die een lengte heeft van 45 M. en een breedte van 10 M., rechts bevindt zich de groote Gerechtszaal en de Raadzalen, een antichambre en dienstvertrekken, links ligt de kleine Gerechtszaal, benevens andere Raadzalen, dienstvertrekken en een griffie. Midden in den voorgevel, tegenover den hoofdingang, leidt de Escalier d'honneur naar de vergaderzaal van den administratieven Raad van het Permanent Hof, naar de kamers van den secretaris-generaal, van den president en van de andere secretarissen. Op dezelfde étage liggen verder beamptenkamers, de werkkamers der griffiers en het dépôt van de griffie.

Tot deze laatste appartementen geven ook diensttrappen toegang.

Gelijkvloers, bevat de Bibliotheek een leeszaal en een kaartenzaal, de kamers voor den Bibliothecaris en zijn adjuncten, kleinere leeskamers en eenige vertrekken, gereserveerd voor den Raad van Beheer.

De eerste étage van de Bibliotheek is geheel bestemd voor de boeken.

31 Juli 1907 vond de eerste steenlegging plaats. Toen vergaderde juist de tweede Vredesconferentie onder voorzitterschap van Graaf Nelidoff, den Russischen gedelegeerde. Alle deelnemers ter Vredesconferentie waren bij de plechtigheid tegenwoordig. Daarna begon men den definitieven bouw. Boersma, de jonge, bekende Haagsche aannemer, die o.a. ook de Twee Steden heeft gebouwd, en Mutters' fabriek, Boersma werd aannemer van 't Vredespaleis.

Verschillende takken der Nederlandsche nijverheid zijn vertegenwoordigd in het Vredespaleis. Braat uit Delft maakt de inrichting der centrale verwarming, Begemann uit Helmond zorgt voor het ijzerwerk, noodig bij den bouw, Willem Brouwer uit Leiderdorp vervaardigt het terra-cotta van den binnenhof.

Hier volgt een lijstje van eenige hoeveelheden materiaal, die verwerkt worden aan den Scheveningschen Weg: 13000 000 baksteen; 1850 M.³ Obernkirchner zandsteen; 680 M.³ graniet; 1400 M.³ balksteen; 8000 M.³ beton voor de fundamenten; 6500 M.³ lei voor de daken; 150 000 K.G. lood voor goten en buizen.

Ons nationaal bouw materiaal, de baksteen, is als voor naamste materiaal bij den bouw aangewend.

Op een onderlaag van Noorsch graniet, heeft men de gevels in Leidschen baksteen opgetrokken, met de hand gemaakte steenen, prachtig van kleur. Zij wisselen met het Obernkirchner zandsteen af bij de ramen, kozijnen en versieringen. De daken zijn van leien uit Wales, die een mooie, grijze kleur zullen vertoonen.

Retera, leeraar aan de Kunstnijverheidsschool te Amsterdam, zal al het zandsteen der versieringen beeldhouwen. De binnenhof zal bijzonder mooi en origineel worden. Die wordt in hoofdzaak van terra-cotta. Dit nationale product is hier te lande nog nooit op zoo'n grooten schaal toegepast.

De binnenmuren van het paleis zullen voornamelijk bekleed worden met marmersplaten in verschillende kleuren, die rijk bewerkt zullen zijn.

De muren der groote zalen zullen tot op een hoogte

van 3 M. van eikenhout zijn; het bovenste gedeelte van Fransche kalksteen.

De groote zaal voor den Administratieven Raad zal uitgevoerd worden in palissander- en satijnhout. Rijker dus dan de andere zalen, maar deze zal dan ook voor gordijnen en meubelbekleding de geborduurde zijde krijgen, die de Keizerlijke Japansche Regeering heeft aangeboden.

De dienstvertrekken zullen van teakhout zijn, aangevoerd uit onze koloniën.

Op de tweede Vredesconferentie werd door baron d'Estournelles de Constant, afgevaardigde van Frankrijk, het volgend voorstel ingediend:

„De Conferentie spreekt den wensch uit, dat elke Regeering, deelnemende aan de Conferentie, bijdraagt tot den bouw van het Vredespaleis, door te zenden, in overleg met de architecten, materialen voor den bouw, voor de versiering, of kunstvoorwerpen; die materialen of die kunstvoorwerpen vertegenwoordigende op zijn eigenaardigst de nationale nijverheid, zoodat het Vredespaleis, uitdrukking van den Wil, van de Hoop der gansche wereld, opgebouwd zal zijn van de bouwstoffen uit alle landen.”

Dit voorstel werd goedgekeurd, en met algemeene stemmen.

Toen beloofde:

Belgie: de ijzeren en bronzen deuren voor den hoofdingang en drie bronzen deuren voor de Salle des Pas perdus.

Italië: het wonderbare marmer van Pavonazzo, geel voor de zuilen, wit voor de zuilvoeten. Dit geschenk kwam het eerst aan.

Frankrijk: een gobelin voor de kleine Gerechtszaal en een muurschildering voor de groote.

Zweden en Noorwegen: een aanzienlijke hoeveelheid graniet, die, geheel bewerkt, ook reeds aan is gekomen.

Engeland: vier groote glasschilderingen voor de groote Gerechtszaal.

Amerika, d.w.z. de Vereenigde Staten: een monument, verheerlijkende den Vrede. Het zal opgericht worden op den palier van de eertrap.

Mexico: onyx, voor de leuning van de eertrap, zoo ook voor de versiering van muren.

Denemarken: een porceleinen fontein voor den binnenhof.

China: vazen van email cloisonné.

Rusland: een groote vaas van Jaspis. Deze geschenken zijn ook reeds aangekomen.

Oostenrijk: groote kristallen en bronzen kandelaars met verscheiden armen (girandoles) voor de vestibule.

Waarschijnlijk zal Zwitserland zorgen voor het uurwerk in den grooten toren.

Japan's geschenk noemde ik reeds. Nederland, dat den grond al gaf, beloofde zeven glasschilderingen, terwijl het nog vier groote schilderijen van Ferdinand Bol in bruikleen zal geven.

En nu ben ik klaar met mijn opstel over het Vredespaleis.

Laat ik besluiten met deze bede: dat 't geen toren van Babel blijke te zijn, het heerlijke gebouw daar aan den Ouden Weg. Maar dat in vervulling moge gaan het Ideaal, waar het Vredespaleis het Symbool van is:

Vrede op Aarde!